การพัฒนาห้องสมุดสีเขียวสู่ศูนย์การเรียนรู้ที่ยั่งยืน

Developing a Green Library for a Sustainable Learning Center

ขนิษฐา จูมลี, อนวัช กาทอง
สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
kanistha.j@ubu.ac.th, anawat.k@ubu.ac.th

บทนำ

สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (Office of Academic Resources, Ubon Ratchathani University) เป็นหน่วยสนับสนุนการเรียนการสอน และการวิจัยของมหาวิทยาลัย มีหน้าที่ จัดหา จัดเก็บและให้บริการทรัพยากรสารสนเทศ และสื่อการเรียนรู้ แก่ผู้ใช้บริการ ในการสนับสนุนภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยด้านการผลิตบัณฑิต โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560-2564 เน้นการพัฒนาการเรียนการสอนและการเรียนรู้แบบ Active Learning และการจัดสภาพการเรียนรู้ (Learning Environment) เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ใช้บริการ มีสภาพแวดล้อมที่ดีจะส่งผลต่อประสิทธิภาพและการเรียนรู้

ห้องสมุดสีเขียว สำนักวิทยบริการ เป็นห้องสมุดที่ให้ความสำคัญในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับตัวอาคาร พื้นที่โดยรอบอาคาร ปรับปรุงระบบต่าง ๆ ให้เป็นอิเล็กทรอนิกส์ การจัดการห้องสมุดที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีนโยบายที่ครอบคลุมการรักษาสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกโดยการลดมลพิษ ลดการใช้พลังงานและการใช้ทรัพยากรในห้องสมุดเพื่อสร้างความมั่นใจได้ว่า การใช้ห้องสมุดจะมีผลกระทบต่อสุขภาพน้อยที่สุด และปรับปรุงพื้นที่สำหรับการปฏิบัติงานของบุคลากรให้เป็นสถานที่ที่น่าอยู่ น่าทำงาน มีความสะอาด สะดวกสบาย ปลอดภัยและมีความสุขในการทำงาน

ดังนั้น เพื่อปรับปรุงพื้นที่การให้บริการ และจัดระบบการบริการของสำนักวิทยบริการ จึงดำเนินการปรับปรุงการบริการ ประกอบด้วย 1) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ภายใต้แนวคิด Green Library Green Office นโยบายการเป็นมหาวิทยาลัยสีเขียว (Green University) และนโยบายการเป็นองค์กรสีเขียวของสำนักวิทยบริการ 2) การก้าวสู่การเป็นห้องสมุดดิจิทัล (Digital Library) และ 3) การเป็นศูนย์การเรียนรู้ ด้านการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดสภาพแวดล้อมการบริการที่เอื้อต่อการเรียนรู้
2. เพื่อเข้าสู่การเป็นห้องสมุดดิจิทัล (Digital Library)
3. เพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน

1. จัดสภาพแวดล้อมการบริการที่เอื้อต่อการเรียนรู้

1.1 ลงนามความร่วมมือข้อตกลงทางวิชาการด้านการพัฒนาเครือข่าย “ห้องสมุดสีเขียว (Green Library)” และสมัครเข้าร่วม “โครงการส่งเสริมสำนักงานสีเขียวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Office)” เพื่อนำนโยบาย แนวคิด เกณฑ์มาตรฐาน มาดำเนินการ

1.2 กำหนดนโยบายด้านการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม ให้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการบริหารงาน โดยกำหนดในแผนกลยุทธ์ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2560 -2564 และจัดทำแผนการดำเนินงานตามเกณฑ์มาตรฐานห้องสมุดสีเขียว (Green Library) เกณฑ์มาตรฐานสำนักงานสีเขียว (Green Office)

1.3 แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะทำงาน เพื่อพัฒนาหน่วยงานให้มีพื้นที่ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การอนุรักษ์พลังงาน ภายใต้แนวคิด ผู้บริหาร บุคลากร พนักงานจ้างเหมา ทุกคนมีส่วนร่วม และได้รับความร่วมมือจากคณะ/หน่วยงานในมหาวิทยาลัยในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน

1.4 ปรับปรุงพื้นที่การให้บริการ โดยคำนึงข้อเสนอแนะจากผู้รับบริการ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของบุคลากร ดังนี้

1.4.1 ปรับปรุงพื้นที่การให้บริการภายในอาคาร ให้มีความสวยงาม สะดวก ประหยัดพลังงาน โดยเปลี่ยนจากหลอดไฟฟลูออเรสเซนส์เป็นหลอด LED ติดม่านบังแดด จัดทำประตูกั้นพื้นที่บริเวณชั้น 2 และชั้น 3 ซึ่งผลการประเมินความพึงพอใจจากผู้รับบริการ ด้านอาคารสถานที่ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 เฉลี่ยระดับ 4.50

ภาพที่ 1 ปรับพื้นที่อ่านหนังสือเป็นหลอดชนิดกระตุก เปิด-ปิดโคมเดียว

ภาพที่ 2 ปรับปรุงแสงสว่างรอบอาคารด้วยระบบโซล่าเซลล์ และเครื่องปั่นน้ำระบบโซล่าเซลล์

1.4.2 ขยายพื้นที่และระยะเวลาการให้บริการ โดยการจัดทำพื้นที่บริการ 24 ชั่วโมง Co-working Space

ภาพที่ 3 พื้นที่บริการ Co-working Space

1.4.3 สร้างบรรยากาศให้เป็น Green Library เพิ่มพื้นที่สีเขียว และจัดทำห้องสมุดในสวน สร้างความผ่อนคลายในการเรียนรู้ของผู้รับบริการ

ภาพที่ 4 พื้นที่นั่งอ่าน ภายนอกอาคาร

ภาพที่ 5 พื้นที่ห้องสมุดในสวน

2. การเป็นห้องสมุดดิจิทัล (Digital Library)

สำนักวิทยบริการ ได้ดำเนินการปรับรูปแบบการบริการเพื่อเป็นห้องสมุดเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตามองค์ประกอบของห้องสมุดดิจิทัล ที่สำคัญดังนี้

1. คอลเลคชันดิจิทัล

สำนักวิทยบริการได้จัดหา/บอกรับทรัพยากรสารสนเทศประเภทฉบับพิมพ์ต่อดิจิทัล คือ ร้อยละ 70.28 ต่อ 29.72 และในปีงบประมาณ 2563 จัดทำแผนการดำเนินงานไว้ที่ประเภทฉบับพิมพ์ต่อดิจิทัล คือ ร้อยละ 30.00 ต่อ 70.00 ทั้งนี้สำนักวิทยบริการได้มีการจัดทำ Weeding และ Inventory ตามอายุหนังสือและวารสาร เพื่อให้ทรัพยากรสารสนเทศที่มีอยู่มีความพร้อมใช้งาน และเป็นปัจจุบันให้มากที่สุด

2. กระบวนการจัดเก็บสารสนเทศ

การจัดเก็บสารสนเทศเชิงกายภาพ เช่น ข้อความ ภาพลักษณ์ เสียง สำนักวิทยบริการ มีการจัดเก็บด้วยระบบห้องสมุดอัตโนมัติ Walai Autolib 2.0 และระบบสืบค้นข้อมูลสารสนเทศผ่าน Web OPAC และ Ebsco Discovery Service (EDS)

3. บริการสารสนเทศ

การบริการสารสนเทศ จัดทำขึ้นเพื่อช่วยให้ผู้ใช้บริการเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างถูกต้อง และรวดเร็วโดยแบ่งออกเป็น 2 งานหลัก คือ งานบริการเทคนิค หรืองานวิเคราะห์สารสนเทศ และงานบริการผู้ใช้บริการซึ่งผลการประเมินความพึงพอใจจากผู้รับบริการด้านทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวก ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 เฉลี่ยระดับ 4.61

4. ผู้ใช้บริการ

ผู้ใช้บริการในปัจจุบันส่วนใหญ่คือกลุ่มผู้ใช้ที่อยู่ใน Gen Z คนกลุ่มนี้มีความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีต่าง ๆ และเรียนรู้ได้เร็ว สำนักวิทยบริการจึงได้พัฒนารูปแบบการบริการให้เป็นแบบดิจิทัลให้ได้มากที่สุดเพื่อรองรับการใช้บริการของคนกลุ่มนี้

5. เทคโนโลยีสารสนเทศ

สำนักวิทยบริการ ได้มีการโอนถ่ายข้อมูลต่าง ๆของเครื่องแม่ข่ายที่เคยประจำอยู่ที่สำนักวิทยบริการ ไปไว้ที่สำนักคอมพิวเตอร์และเครือข่าย เพื่อให้บริการระบบเครือข่ายที่พร้อมใช้งานตลอด 24 ชั่วโมง

3. เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม

สำนักวิทยบริการ เป็นหน่วยงานแรกในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ที่เข้าร่วมโครงการ Green Library โดยผ่านการประเมินในปีงบประมาณ 2561 คะแนน 89 จาก 100 คะแนน และเข้าร่วมโครงการส่งเสริมสำนักงานสีเขียวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Office) โดยผ่านการประเมินในปีงบประมาณ 2562 ระดับดีเยี่ยม (G ทอง) จึงคำนึงถึงการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องและเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน กล่าวคือ

3.1 การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยการวางนโยบายการเป็นองค์กรสีเขียว กำหนดในแผนกลยุทธ์สำนักวิทยบริการ ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2560-2564 ได้บรรจุแผนปฏิบัติราชการประจำปี พ.ศ. 2563 โครงการ“การเป็นองค์กรสีเขียว”และ “โครงการ Green Library for Life”

3.2 เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม โดยการขยายผลไปสู่ชุมชน ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย อบรมให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม แก่นักศึกษามหาวิทยาลัยอุบลราชธานีผ่านกิจกรรม “ส่งเสริมการรู้สารสนเทศ”

ภาพที่ 7 กิจกรรมการส่งเสริมการอ่านและการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน

ภาพที่ 8 การอบรมการรู้สารสนเทศ

สรุปผล อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ และการนำไปใช้ประโยชน์

สำนักวิทยบริการได้ดำเนินการปรับเปลี่ยนการบริการ ในการจัดสภาพการเรียนรู้ (Learning Environment) ภายใต้แนวคิด ห้องสมุดสีเขียว (Green Library) และสำนักงานสีเขียว(Green Office) รวมทั้งนโยบายการเป็นมหาวิทยาลัยสีเขียว (Green University) โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเพิ่มพื้นที่นั่งอ่านหนังสือ อำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการ สร้างบรรยากาศให้เป็นห้องสมุดที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และก้าวสู่การเป็นห้องสมุดดิจิทัล (Digital Library) โดยเน้นการบริการอิเล็กทรอนิกส์ พัฒนาสื่อสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ เหมาะสมกับบริบทของหลักสูตร กลุ่มผู้เรียน และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาการเรียนการสอน และการเรียนรู้แบบ Active Learning รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมโดยการสร้างจิตสำนึกไปยังบุคลากร นักศึกษา ภายในมหาวิทยาลัย รวมทั้งโรงเรียนในเครือข่ายผ่านกิจกรรม “ส่งเสริมการรู้สารสนเทศและการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน” สอดคล้องกับนโยบายการเป็นองค์กรสีเขียว (Green Organization) ของสำนักวิทยบริการซึ่งจะนำไปสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ร่วมมือกับสโมสรนักศึกษา หรือชมรมต่าง ๆ เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมให้กับนักศึกษามหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
2. เผยแพร่แนวปฏิบัติไปยังหน่วยงานต่าง ๆในมหาวิทยาลัย และชุมชนโดยรอบ
3. ส่งเสริมการบอกรับประเภทดิจิทัลให้มากขึ้น และการใช้งานระบบเครือข่ายเสมือนส่วนบุคคล (VPN) ในการทำวิจัย ซึ่งสามารถใช้ได้ทุกที่ ทุกเวลาและทุกอุปกรณ์ (Anytime Anywhere Anydevice)
4. จัดทำแอพพลิเคชั่นเพื่อการบริการห้องสมุดโดยเฉพาะเพราะปัจจุบันการระบบการสื่อสารได้เปลี่ยนแปลงไปตามคนกลุ่ม Gen Z
5. พัฒนาบุคลากรเพื่อการบริการให้รู้เท่าทันสื่อในปัจจุบันจึงจะคุยกับคนกลุ่ม Gen Z ได้เข้าใจตรงกัน
6. มีระบบ Access Control เพื่อวิเคราะห์กลุ่มผู้ใช้บริการ ประกอบการจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมผู้ใช้บริการทุกกลุ่ม

การนำไปใช้ประโยชน์

1. สามารถพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่ให้เหมาะสม และตรงตามความต้องการของผู้ใช้บริการในอนาคตได้
2. เป็นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมให้กับผู้ใช้บริการทั้งทางกายภาพและพฤติกรรม
3. เป็นแนวทางการบริหารจัดการของห้องสมุดคณะ ในการเป็นห้องสมุดดิจิทัล
4. เป็นการขยายผลการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมให้กับหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี รวมทั้งชุมชนรอบมหาวิทยาลัย